

PRZEDSTAWIAMY

Józef Binnebesel

Percepcja lęku przed śmiercią w kontekście Tanatopedagogicznej Relacyjnej Terapii Zastępczej

ISBN: 978-83-231-3954-6

Rok wydania: 2017

Liczba stron: 530

Wydawca: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Po przeczytaniu – ostatnio wydanej przez Wydawnictwo Naukowe UMK w Toruniu – książki Józefa Binnebesela pt. *Percepcja lęku przed śmiercią w kontekście Tanatopedagogicznej Relacyjnej Terapii Zastępczej* nie mam wątpliwości co do tego, że literatura pedagogiczna wzbogaciła się o pracę naukową mającą wyjątkowe znaczenie. Można by wymienić wiele jej walorów. Tutaj jednak skupię się na pięciu zalednich tego opracowania – moim zdaniem najważniejszych. Przede wszystkim należy uwypuklić ważkość tematyki podjętej w tekście Binnebesela. W polskiej literaturze nie ma w zasadzie pozycji, która z tak dużą wnikliwością i klarownością określałaby powody, dla których pedagogika powinna prowadzić badania nad problematyką śmierci. Na niwie światowej można napotkać jedynie nieliczne artykuły pedagogiczne i psychologiczne, które nawiązują do tej tematyki – i to dość wycinkowo. W zasadzie od wieków problematyka śmierci była „zarezerwowana” dla filozofów. Nie umniejszając ich roli w zgłębianiu tych trudnych kwestii egzystencjalnych, trzeba jednak zauważyć, że filozofia nie jest w stanie udzielić odpowiedzi na pytania: Jak przygotować człowieka do umierania traktowanego jako proces biologiczny? W jaki sposób pomóc mu uporać się z takim problemem duchowym, jakim jest oswojenie się z koniecznością śmierci? Co można zrobić, aby kulturowe interpretacje końca życia, a także bezpośrednie doświadczenia związane z umieraniem osób bliskich, zostały złagodzone i nie stanowiły poważnego utrudnienia rozwojowego dla ludzi młodych?

Oczywiście dorobek filozofii może (a nawet powinien) być uwzględniany w projektowaniu badań, które szukałyby odpowiedzi na powyższe pytania. Józef Binnebesel skorzystał także z tej wiedzy – jednak tylko na tyle, na ile było mu to potrzebne do nakreślenia własnej problematyki badawczej. Nie wkroczył na utarte ścieżki spekulacji filozoficznych odnoszących się do śmierci, lecz zaproponował zupełnie nowe podejście do tego zagadnienia, które śmiało można nazwać ujęciem swoistym dla pedagogiki. Można więc tym samym uznać, że opiniowana praca określa zupełnie nowy – a jednocześnie bardzo potrzebny – obszar badań pedagogicznych.

Nie jest to pierwsza książka Józefa Binnebesela na ten temat, ale z całą pewnością ma ona charakter najbardziej psychopedagogiczny. We wcześniejszych jego opracowaniach stosunkowo dużo było odniesień do filozofii i teologii. Tym razem jednak wyraźnie widać, że autor skupił się na tym, aby problematykę ustosunkowania się ludzi do faktu własnej śmierci przedstawić w ujęciu rozwojowym. Ukazanie możliwości prowadzenia badań nad tą kwestią w ramach cyklu życia można uznać za wartościowe dookreślenie teoretyczne problematyki badawczej, otwiera bowiem drogę do przeprowadzenia dalszych analiz dotyczących sposobu odnoszenia się do śmierci przez ludzi znajdujących się na kolejnych etapach swego życia. Oznacza to zatem, że propozycja Józefa Binnebesela nie jest jakąś utopią badawczą, która szybko zniknie z pamięci pedagogów. W ujęciu autora recenzowanej książki tanatopedagoga ma szansę na znalezienie trwałego miejsca w ramach nauk pedagogicznych i może się przyczynić do niesienia skuteczniejszej pomocy osobom umierającym (co wydaje się ważne także dla psychologów klinicznych oraz rehabilitacyjnych, lekarzy, pielęgniarek, nauczycieli).

Kolejną zaletą książki *Percepcja lęku przed śmiercią...* jest znakomite wykorzystanie wiedzy z tak rozległych dziedzin, jak psychologia, psychiatria i socjologia, w dookreśleniu węzłowych tematów podjętych w opracowaniu. Przede wszystkim chodzi mi o trafny wybór podstawowego zagadnienia, jakim jest lęk przed śmiercią. Wydaje się, że to właśnie lęk stanowi najbardziej uniwersalny rezultat konfrontowania się świadomego człowieka ze swoją ostateczną przyszłością. Dzięki dobremu rozeznaniu w pracach psychologicznych poświęconych temu zagadnieniu autorowi udało się z dużą wnikliwością rozpracować różne aspekty lęku – traktowanego nie tylko jako specyficzny stan przeżyciowy (treściowy), lecz także jako zbiór przekonań na temat jego źródeł i sposobów zmagania się z nim (pozytywnych i negatywnych). Bogata wiedza z dyscyplin pokrewnych pozwoliła Józefowi Binnebeselowi stworzyć pewnego rodzaju fotografię tego stanu, obserwowanego w gronie młodzieży polskiej, ukraińskiej, czeskiej i włoskiej.

Należy też podkreślić doniosłość badań empirycznych, które zostały zaprezentowane w opiniowanej książce. Zdaję sobie sprawę z tego, jaki wysiłek musiał włożyć badacz w przeprowadzenie kilkuset wywiadów ankietowych. Jestem pełen podziwu dla tej pracy – tym bardziej z uwagi na tematykę zagadnień poruszanych w tych wywiadach. Równie trudne musiało zresztą być opracowanie uzyskanych danych. Czytając kolejne rozdziały *Percepcji lęku przed śmiercią...*, można jednak od razu zauważyć, że autor znakomicie poradził sobie z logiczną i jasną prezentacją wyników własnych badań. W części empirycznej najpierw przedstawiono w sposób analityczny trzy aspekty lęku przed śmiercią, a potem skupiono się na próbie wytlumaczenia różnic w sposobach doświadczania tego stanu, poprzez odwołanie do różnorodnych czynników społeczno-demograficznych. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo trafna interpretacja uzyskanych wyników badań. Za wzorowe uznaję umiejętne wykorzystanie równocześnie analizy jakościowej i ilościowej. Ogólnie rzecz ujmując, książka ta zawiera więc solidną diagnozę społeczną lęku przed śmiercią doświadczanego przez młodzież akademicką.

Na podstawie uzyskanych przez autora wyników badań można opracowywać różnorodne formy oddziaływania pedagogicznego na młodzież pod kątem doskonalenia ich stosunku do śmierci. Książka Józefa Binnebesela dostarcza zatem nie tylko wiedzy wartościowej poznawczo, lecz także informacji przydatnych do wykorzystania w praktycznym działaniu pedagogicznym. Co więcej, w omawianym opracowaniu została przedstawiona oryginalna metoda, polecana do wykorzystania w takich działaniach. Myślę tu o tzw. tanatopedagogicznej relacyjnej terapii zastępczej. Oczywiście należałoby jeszcze sprawdzić, w jakim stopniu opisane w książce walory tej metody zostaną potwierdzone przez innych badaczy. Jednak sam pomysł oddziaływania wydaje się dobrze uzasadniony teoretycznie,

a doświadczenia w posługiwaniu się tą techniką w odniesieniu do diagnozy i terapii pedagogicznej wskazują na to, że jest ona wartościowa.

Podsumowując, książkę *Percepcja lęku przed śmiercią...* należy traktować jako ważne dzieło pedagogiczne. Omówiłem jego zalety, zwracając uwagę na to, że:

- nowatorskość tego opracowania polega na pokazaniu, iż uzasadnione teoretycznie i praktycznie jest rozwijanie – w ramach nauk pedagogicznych – tanatopedagogiki;
 - zostały precyzyjnie określone najważniejsze kierunki rozwoju tej subdyscypliny, a także zaprezentowano wszechstronnie jej powiązania z filozofią, psychologią kliniczną, socjologią i psychiatrią, przy jednoczesnym unikaniu wchodzenia w spory ideologiczne;
 - solidność wykonanych badań empirycznych spowodowała, iż książka w sposób całościowy przedstawia problem lęku przed śmiercią; można to wykorzystać do konstruowania odpowiednich metod oddziaływania na ludzi w celu budowania dojrzałego podejścia wobec kwestii umierania i śmierci, a także skutecznie pomagać osobom mającym urazowe doświadczenia z tego zakresu;
 - w książce znajduje się szczegółowy opis tanatopedagogicznej relacyjnej terapii zastępczej, który może być wykorzystany przez praktyków (pedagogów, psychologów) w diagnostyce oraz terapii problemów związanych z umieraniem i śmiercią;
 - o wartości omówionego opracowania decydują również starannie przemyślana konstrukcja tekstu, bardzo dobre zaprezentowanie wyników badań oraz ich interpretacja.
- Z pełnym przekonaniem rekomenduję monografię Józefa Binnebesela pt. *Percepcja lęku przed śmiercią...* jako bardzo wartościową pozycję naukową.

prof. dr hab. Stanisław Kowalik